

Грabcук І.Л.

к.е.н., доцент,

*доцент кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку,
Державний університет «Житомирська політехніка»*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3664-7765>

Hrabchuk Iryna

Zhytomyr Polytechnic State University

Кукель Г.С.

к.е.н., кафедра міжнародних економічних відносин,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7699-5997>

Kukel Galina

Vasyl' Stus Donetsk National University

Мазур В.Г.

к.держ.упр., старший викладач кафедри економіки,

обліку та оподаткування,

Вінницький навчально-науковий інститут економіки

Західноукраїнського національного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8133-7355>

Mazur Vitaly

Vinnitsia Educational and Research Institute of Economics

of West Ukrainian National University

УЧАСТЬ FATF В МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ПРОТИДІЇ ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ: ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ УКРАЇНИ

PARTICIPATION OF FATF IN THE INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF COMBATING THE FINANCING OF TERRORISM: ASSESSMENT OF OPPORTUNITIES FOR UKRAINE

Анотація. У статті проведено ретроспективний аналіз діяльності FATF, надано оцінку її розширенню в тематичному, суб'єктному, в географічному аспектах, що дозволило спрогнозувати ефективність реалізації інструментів даної групи в протидії фінансуванню тероризму з урахуванням колективних зусиль акторів світової політики. Проаналізувавши тенденції діяльності FATF, встановлено, що всі вони спрямовані на боротьбу з фінансуванням тероризму. Наголошено на значних ризиках зі сторони Росії у фінансуванні тероризму під час агресії проти України, що порушує вимоги і принципи FATF. У зв'язку з військовою агресією наразі Україна намагається і вживає всіх можливих дій щодо повного відсторонення Росії з FATF, а також занесення її до чорного списку. Визначено потенційні наслідки впровадження даних процедур та перешкоди на шляху їх реалізації.

Ключові слова: фінансування тероризму, FATF, чорний список, країна-спонсор тероризму, військова агресія.

Постановка проблеми. Значення системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму

(ПВК/ФТ) є особливо важливим в умовах сучасного розвитку міжнародного фінансового сектору. Основним елементом даної системи є набір стандартів щодо ПВК/ФТ, за створення яких відповідає, насамперед Група з розробки фінансових заходів протидії відмиванню коштів (FATF).

Відповідно до власного підходу FATF встановлює ступінь загрози, яка надходить від тієї або іншої країни. Слід відзначити великі ризики зі сторони Росії у фінансуванні тероризму під час агресії проти України, що, в свою чергу, порушує вимоги і принципи FATF. Саме тому необхідним є аналіз можливостей щодо використання інструментарію даної групи в боротьбі з військовою агресією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на важливість FATF, тривалий час її функціонування, українські науковці приділяють дослідженню її діяльності незначну увагу.

Переважає більшість дослідників коротко розглядає особливості діяльності даної організації в межах

розкриття питань ПВК/ФТ. Так, С. Леонов, А. Бойко, В. Боженко, І. Лучко [3] наводять важливі характеристики найбільш впливових організацій, зокрема і FATF, у вказаній сфері.

Однією з найбільш повних в досліджуваній сфері є праця І.Б. Кудаса [2], в якій науковець описує історію створення, проводить аналіз правових підстав діяльності, форм прийняття рішень, контролю за їх виконанням, розкриває заходи впливу на національні банківські системи FATF. Проте дане дослідження проведене саме з юридичної точки зору, а тому не враховує економічну специфіку.

Зарубіжні науковці приділяють значно більшу увагу розвитку FATF. Так, є дослідження, в яких на основі аналізу передісторії даної організації, наводиться критика її структури (У.В. Чоган [10]). М.Т. Ненс [13], розкриваючи історію та мету FATF, підводить до основної дискусії щодо даної установи та режиму боротьби з відмиванням грошей. Проте П. Колек [12], вказуючи на незначні недоліки, вважає, що модель FATF є ефективним інструментом у боротьбі зі злочинністю та тероризмом, і є корисною для всього міжнародного співтовариства.

Заслугують також на увагу праці науковців, в яких піднімаються питання ефективності застосування інструментів FATF. Г.Д. Гамбаров [1] наводить оцінку впливу «чорного списку» на діяльність країн, зокрема України та російської федерації, в частині стимулювання імплементації рекомендацій FATF в сфері боротьби з відмиванням «брудних» грошей. Аналізуючи діяльність FATF, автор приходить до думки щодо недостатньої репрезентативності списку держав, що приймають участь, політичного характеру прийнятих рішень щодо надання членства та тактика застосування негативних стимулів до участі в кампанії з боротьби зі злочинністю, що, в свою чергу, може мати наслідком зниження рівня легітимності міжнародно-правових зусиль у сфері боротьби з фінансовою злочинністю.

Окремі дослідники зупиняються на огляді звітів про оцінку країн-членів FATF. В той же час науковці вказують на недостатній дієвості даного інструментарію, що і здійснено в праці О. Норман, З. Джохарі та А. Рошаяні [14].

Отже, значна частина зарубіжних досліджень переважно спрямована на ретроспективний аналіз діяльності FATF, на основі якого науковці намагаються визначити недоліки функціонування даної організації та спрогнозувати напрями її подальшого розвитку. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну актуалізувало необхідність вивчення можливих інструментів FATF у напрямі їх використання в боротьбі проти російської агресії.

Метою статті є розкриття особливостей діяльності FATF для визначення можливостей застосування інструментарію даної групи в боротьбі з військовою агресією Росії проти України.

Виклад основного матеріалу. FATF – це міжурядовий політичний орган, який визначає стандарти боротьби з відмиванням грошей та протидії фінансуванню тероризму для захисту глобальної фінансової системи. Основоположне значення даної групи в рамках міжнародного співробітництва зумовлене тим, що вказані стандарти розроблюються на основі «колективних зусиль усіх можливих гравців світової політики (як традиційних, так і нетрадиційних) на всіх рівнях: національному, регіональному та глобальному» [4], визнаються іншими міжнародними організаціями та носять універсальний характер. В той же час окремі науковці вказують на обмеження щодо участі країн в розробці даних стандартів, адже FATF є «...закритим об'єднанням держав, які представляють інтереси насамперед провідних країн світу, які мають достатній економічний та політичний вплив» [1, с. 161]. Саме тому погоджуємося з П. Колек [12], що FATF, будучи важливою опорою системи регулювання міжнародних економічних відносин, особливу роль відводить саме великим державам. В будь-якому випадку, членство в FATF свідчить про високий авторитет серед індустріально розвинутих країн світу.

Розробка стандартів, що впроваджуються в правові системи окремих країн, є одним з основних напрямів діяльності FATF. Крім того, організація також займається систематичними перевітками правових систем держав-членів і третіх країн, що дозволяє оцінити ступінь впровадження прийнятих стандартів. Вказані напрями і визначають специфіку діяльності FATF (таблиця 1).

Стандарти FATF мають важливе значення на міжнародній арені, а також просуються та перевіряються установами, призначеними для цієї мети. Розроблені FATF стандарти в сфері ПВК/ФТ підлягають постійному перегляду. Перший набір стандартів був розроблений в 1990 р., а в 2001 р. прийняті додаткові спеціальні рекомендації у сфері боротьби з фінансуванням тероризму. В 2012 р. пакети стандартів, які зазнавали змін протягом досліджуваного періоду, були об'єднані в єдиний документ, що складається з 40 рекомендацій. Вони визначають функціональні завдання (зокрема включають ідентифікацію учасника фінансової операції, реєстрацію інформації про підозрілі операції та їх учасників та надання інформації про них до спеціальної організації), проте не регламентують порядок та методи реалізації з урахуванням специфіки конкретної країни. У зв'язку з цим у різних країнах розроблено свої підходи до реалізації кожного стандарту.

Особливість роботи FATF полягає у взаємних оцінках рівня виконання державами-членами організації розроблених рекомендацій. Представники з різних держав оцінюють окрему країну з погляду аналізу двох сфер: ефективності та технічної відповідності рекомендаціям FATF і роботи внутріш-

Особливості діяльності FATF

№ з/п	Особливість	Характеристика
1.	Мета	Запобігання використанню банківської системи та фінансових установ для відмивання коштів
2.	Сфера інтересів	Розширюється відповідно до появи ризиків та охоплює відмивання грошей, пов'язаних з обігом наркотиків, боротьбу з фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення
3.	Термін існування	Термін існування необмежений. FATF здійснює свою роботу за необхідності, кожні п'ять років відбувається перегляд завдань
4.	Власна організаційна структура	Очолює Президент. Постійний Секретаріат FATF складається з 10 співробітників. FATF має допоміжні органи – робочі групи з довгостроковим та короткостроковим мандатом
5.	Форми співробітництва з FATF	1. FATF має інститут незмінних членів. Наразі FATF налічує 39 членів: 37 юрисдикцій і 2 регіональні організації. 2. До отримання статусу повноправного члена країни-кандидати за підсумками попередньої оцінки запрошуються взяти участь у роботі FATF як спостерігачі, остаточне рішення приймається її Пленумом після успішного проходження відповідної перевірки. 3. FATF тісно співпрацює з міжнародними універсальними та регіональними організаціями
6.	Власні процедури прийняття рішень на пленарних засіданнях	Всі рішення приймаються на підставі консенсусу – через процедуру узгодження позицій усіх її членів з оголошенням рішення головою без проведення голосування, якщо немає заперечень
7.	Власний бюджет	Становить близько 1,5 млн. євро на рік і витрачається переважно на фінансові роботи Секретаріату та регуляторні засідання. Формування бюджету здійснюється за рахунок щорічних внесків членів
8.	Способи та механізми, що використовуються в діяльності	FATF приймає рішення у формі рекомендацій, які формально не є обов'язковими ні для її членів, ні для інших держав. FATF має достатньо ефективні способи та механізми, що забезпечують досягнення поставлених перед нею завдань

Джерело: узагальнено на основі [2; 12] та доповнено

ньюдержавної системи протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

Акцент будь-якої взаємної оцінки робиться на ефективності – встановленні ступеня досягнення національною системою держави стандартів FATF. На державі лежить обов'язок продемонструвати, що в контексті ризиків, на які вона наражається, вона має ефективну основу для захисту фінансової системи від зловживань [6, с. 302].

На сучасному етапі науковці [6, с. 304–306] визначають такі основні тенденції діяльності FATF, як:

– виявлення державних юрисдикцій зі стратегічними недоліками та слабкою системою у сфері боротьби з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та поширенням зброї масового знищення;

– боротьба з фінансуванням тероризму, яка охоплює розробку комплексу стратегічних документів, що актуалізують розуміння ризиків фінансування тероризму у різних регіонах світу; постійний оперативний перегляд рекомендацій; забезпечення організаційних та технічних умов для того, щоб держави належним чином та ефективно застосовували Стандарти FATF; сприяння більш ефективній внутрішньої координації та міжнародному співробітництву у боротьбі з фінансуванням тероризму з основними ключовими партнерами; розробка стратегічної методології щодо своєчасного обміну відповідною оперативною інформацією та даними фінансової розвідки;

– опрацювання питання «віртуальних активів» та визначення потенційних загроз від них у ключових сферах діяльності FATF.

Всі вказані тенденції спрямовані на боротьбу з фінансуванням тероризму. Так, остання тенденція є наслідком того, що терористичні угруповання постійно змінюють та впроваджують нові форми та методи фінансування своєї діяльності, зокрема все частіше вдаються до використання криптовалюти. Перша тенденція передбачає здійснення оцінки та виявлення характеристик, що будуть вказувати на недоліки в системі у сфері боротьби з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та поширенням зброї масового знищення, а друга – на розробку конкретних дій в даному напрямі.

Враховуючи повномасштабне вторгнення Росії на територію України, оцінюючи її дії та потенційне визнання її як країни-спонсора тероризму, необхідним є визначення інструментів впливу на Росію та їх наслідків.

Враховуючи важливість FATF на міжнародній арені, наявність широкого інструментарію в боротьбі з фінансуванням тероризму, Україна звернулася до даної групи з проханням внести Росію до чорного списку та виключити її з членів FATF [7]. Щоб спрогнозувати наслідки виконання даного прохання слід зупинитися на тому, які саме переваги отримують країни при входженні до складу даної групи. Беззаперечним є той факт, що отримання членства в FATF свідчить про підвищення авторитету країни, довіри

до її фінансової системи, що, в свою чергу, може сприяти збільшенню зарубіжних інвестицій. Крім того, вступ до FATF дозволяє країні брати участь в розробці стандартів в ПВК/ФТ з врахуванням особливостей національного законодавства та регіональної специфіки.

На важливості членства в FATF для Росії наголошують і російські дослідники. Так, А.Д. Юр'єва визначає, що вступ Росії до FATF фактично дозволив країні «...вийти на новий рівень взаємодії з державами, знайомитися з особливостями їх національних антивідмивних систем, удосконалити свою систему ПВК/ФТ, а також висувати власні ініціативи для розвитку міжнародної системи ПВК/ФТ» [8, с. 46]. Тому, звичайно, позбавлення членства в FATF, враховуючи санкції, які застосовуються до Росії, не тільки зашкодить іміджу країни, але й усуне її від участі в розробці стандартів в сфері ПВК/ФТ. Проте реалізація даного кроку на практиці, на нашу думку, є сумнівною, що обумовлено аналізом розвитку FATF.

Від моменту заснування FATF (1989 р.) відбувалося її розширення як в тематичному, суб'єктному, так і в географічному аспектах. Спочатку сферою інтересів організації було відмивання грошей, пов'язаних з обігом наркотиків, в 2001 р. FATF спрямувала свою діяльність і на боротьбу з фінансуванням тероризму, а у 2008 р. – на боротьбу з розповсюдженням зброї масового знищення.

За цей період також збільшилися групи суб'єктів, на яких поширюються стандарти, розроблені FATF. Так, на сьогодні до складу таких суб'єктів відносяться не тільки банки та інші фінансові установи, але й адвокати, нотаріуси, агенти з нерухомості тощо.

Географічний аспект розширення FATF в сучасних умовах викликає найбільше зацікавлення, адже кількість країн-членів з моменту створення даної організації зросла більше ніж вдвічі. А враховуючи створення регіональних структур по типу FATF, географічний простір дії FATF розширився більше ніж в десять разів.

Для того, щоб країну розглядали як потенційного кандидата на членство в FATF, вона повинна відповідати певним критеріям [11], зокрема кількісним (розмір валового внутрішнього продукту; розмір банківського, страхового секторів і секторів цінних паперів; чисельність населення), якісним (вплив на світову фінансову систему, включаючи ступінь відкритості фінансового сектора та його взаємодію з міжнародними ринками; активна участь у FSRB та відомість регіону в зусиллях ПВК/ФТ; рівень відданості зусиллям у сфері ПВК/ФТ; рівень ризиків протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, з якими стикаються, та зусилля щодо боротьби з цими ризиками) та додатковим (рівень дотримання стандартів фінансового сектору; участь в інших профільних міжнародних організаціях). І в той же час якщо країна стане членом FATF, то географічний баланс FATF має бути посилений, тобто повинно дотримуватися певне співвідношення щодо регіонів членів. Саме

географічний аспект, на нашу думку, стане перепорою для виключення Росії з членів FATF.

Щодо включення Росії до чорного списку FATF, то, на думку українських дослідників, «ризиків продовження ведення бізнесу з цією країною зростуть, що зробить її менш привабливою для глобального бізнесу» [5]. Проте даний крок, на нашу думку, сам по собі не дасть значних результатів. Адже незважаючи на те, що внесення до чорного списку несе значні репутаційні втрати і може навіть призвести до економічного ембарго, дієвість використання даного інструменту викликає сумніви. Дана процедура по суті є сигналом світовій фінансово-банківській системі про підвищені ризики в операціях з даною країною. Крім того, вона може бути затягнута в часі та за певних обставин зупинена або повністю заблокована Росією або її сателітами [9, с. 7].

Щодо реалізованих заходів, прийнятих внаслідок збройної агресії Росії проти України в 2022 р., то було призупинено право Росії приймати участь при ухваленні рішень FATF. Зі своєї сторони FATF осуджено військову агресію Росії проти України та вторгнення військ на територію останньої. Таким чином, Росія показала всьому світу, що вона не дотримується будь-яких стандартів, принципів та вимог FATF. В той же час, негативна оцінка Росії зі сторони FATF, надасть поштовх до швидшого досягнення результатів санкцій, введених щодо даної країни. Оскільки наразі розроблюється механізм відбудови України за рахунок російських активів, що мають відношення до агресії проти України, то роль FATF у такому процесі може бути досить значною та позитивною. Зокрема, за допомогою інструментів FATF можливо відслідковувати та блокувати активи, що є джерелами фінансування тероризму в Україні.

Слід зазначити, що Україна вживає активних заходів щодо віднесення до чорного списку FATF Білорусі як держави – помічника агресора (яка своїми діями допомагає Росії у військових діях проти України). Включення Росії та Республіки Білорусь до чорного списку FATF може привести до негативних наслідків для вказаних країн такого характеру: довгі та тривалі перевірки здійснення платежів; відмова суб'єктів від відкриття рахунків, їх закриття, відмова від будь-яких ділових відносин; відтік інвестиції з країни; інфляція тощо.

Висновки і пропозиції. Отже, FATF комплексно підходить до проблеми протидії фінансуванню тероризму, зокрема закладає міжнародні правові основи ПВК/ФТ у тісному взаємозв'язку з джерелами міжнародного права; розроблює механізм для ефективної боротьби з фінансуванням тероризму, а також зміцнює співпрацю з регіональними та міжнародними організаціями, що займаються питаннями протидії фінансуванню тероризму.

Проведений ретроспективний аналіз діяльності, оцінка особливостей та тенденцій функціонування FATF, свідчить про те, що виключення Росії з FATF

та внесення її до чорного списку потенційно може ускладнити торгівлю з країною, суттєво вплинути на стан її фінансового сектору, тим самим скороти фінансування військових операцій. Проте фактичне здійснення даної процедури є довготривалим процесом, який вимагає виконання значної кількості кроків країн-членів FATF. В той же час спроби щодо ефективної реалізації даних інструментів FATF в боротьбі з фінансуванням тероризму не виключають можливості застосування інших інструментів іншими учасниками даного процесу, зокрема визнання Росії країною-спонсором тероризму Урядом США.

Література:

1. Гамбаров Г.Д. Международно-правовые основы борьбы с финансовой преступностью в контексте их реализации (на примере FATF). *Юридична наука*. 2015. № 3. С. 159–169.
2. Кудас І.Б. FATF як міжнародно-правова інституція. *Проблеми законності*. 2013. Вип. 123. С. 216–225. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2013_123_25 (дата звернення: 20.06.2022).
3. Леонов С., Бойко А., Боженко В., Лучко І. Роль та значення національної системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у сучасних умовах розвитку фінансового ринку України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2018. № 3 (15). С. 137–144. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2018-3\(15\)-137-144](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2018-3(15)-137-144).
4. Мелкумян К.С. Эффективность FATF в противодействии финансированию терроризма: проблемы регулирования и контроля. *Вопросы управления*. 2017. №2 (45). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/effektivnost-fatf-v-protivodeystvii-finansirovaniyu-terrorizma-problemy-regulirovaniya-i-kontrolya> (дата звернення: 20.06.2022).
5. Пазій В. Вдарить по бізнесу та позбавити військову машину фінансування: Україна просить FATF виключити РФ із її складу. 28 травня 2022 р. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/economics/analytics-and-forecasts/vdarit-po-biznesu-ta-pozbavit-vijskovu-mashinu-finansuvannya-ukraina-prosit-fatf-viklyuchiti-rf-iz-ii-skladu.htm> (дата звернення: 20.06.2022).
6. Пузырев С.А. Тенденции деятельности FATF по противодействию угрозам глобальной финансовой системе. *Вестник экономической безопасности*. 2020. № 3. С. 302–309. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tendentsii-deyatelnosti-fatf-po-protivodeystviyu-ugrozam-globalnoy-finansovoy-sisteme> (дата звернення: 20.06.2022).
7. Україна просить FATF виключити РФ зі свого складу і внести її у «чорний список». *Економічна правда*. 28 травня 2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/05/28/687556/> (дата звернення: 20.06.2022).
8. Юрьева А.Д. Роль и место Российской Федерации в международной системе противодействия отмыванию неlegalных доходов и финансированию терроризма. *Финансовые исследования*. 2019. № 3 (64). С. 46–50.
9. Потенційне включення Російської Федерації до Чорного списку FATF та визнання Російської Федерації країною-спонсором тероризму Урядом Сполучених Штатів Америки. Частина II. Звіт Kinstellar. Червень 2022. 8 с. URL: https://www.kinstellar.com/upload/UA_FATF%20article_PART%20II.pdf (дата звернення: 15.07.2022).
10. Chohan, Usman W., The FATF in the Global Financial Architecture: Challenges and Implications. CASS Working Papers on Economics & National Affairs, EC001UC, 2019. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3362167> (дата звернення: 20.06.2022).
11. FATF Membership Policy. URL: <http://www.fatf-gafi.org/about/membersandobservers/fatfmembershippolicy.html> (дата звернення: 20.06.2022).
12. Kołek P. Financial Action Task Force (FATF) – koncert mocarstw finansowych? *Krakowskie Studia Międzynarodowe*. 2017. № 4. P. 131–147. URL: <http://hdl.handle.net/11315/19690> (дата звернення: 20.06.2022).
13. Nance M.T. The regime that FATF built: an introduction to the Financial Action Task Force. *Crime Law Soc Change*. 2018. № 69. P. 109–129. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10611-017-9747-6>.
14. Omar N., Zulaikha A.J., Roshayani A. Money Laundering – FATF Special Recommendation VIII: A Review of Evaluation Reports. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2014. № 145. P. 211–225. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.06.029>.

References:

1. Gambarov G.D. (2015) Mezhdunarodno-pravovye osnovy bor'by s finansovoy prestupnost'yu v kontekste ikh realizatsii (na primere FATF) [International legal framework for combating financial crime in the context of their implementation (on the example of the FATF)]. *Jurydychna nauka* [Legal science], no. 3, pp. 10–14.
2. Kudas I.B. (2013) FATF jak mizhnarodno-pravova instytucija [FATF as an international legal institution]. *Problemy zakonnosti* [Problems of legality], vol. 123, pp. 216–225. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2013_123_25 (accessed 20 June 2022).
3. Ljeonov S., Bojko A., Bozhenko V., Luchko I. (2018) Rolj ta znachennja nacionaljnoji systemy protydiji leghalizaciji (vidmyvanju) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shljakhom, u suchasnykh umovakh rozvytku finansovoho rynku Ukrainy [The role and significance of the national system of combating the legalization (laundering) of proceeds obtained through crime in the modern conditions of the development of the financial market of Ukraine]. *Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinnja* [Problems and prospects of economics and management], no. 3(15), pp. 137–144. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2018-3\(15\)-137-144](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2018-3(15)-137-144).
4. Melkumyan K.S. (2017) Effektivnost' FATF v protivodeystvii finansirovaniyu terrorizma: problemy regulirovaniya i kontrolya [The effectiveness of the FATF in combating the financing of terrorism: problems of regulation and control]. *Voprosy upravleniya* [Management issues] (electronic journal), no. 2 (45). Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/effektivnost-fatf-v-protivodeystvii-finansirovaniyu-terrorizma-problemy-regulirovaniya-i-ko> (accessed 20 June 2022).
5. Pazij V. (2020) Vdarytj po biznesu ta pozbavytj vijskovu mashynu finansuvannja: Ukrainja prosytj FATF vyklyuchyty RF iz jiji skladu [It will hit business and deprive the military machine of funding: Ukraine asks the FATF to exclude the Russian Federation from its membership]. Available at: <https://news.obozrevatel.com/ukr/economics/analytics-and-forecasts/vdarit-po-biznesu-ta-pozbavit-vijskovu-mashinu-finansuvannya-ukraina-prosit-fatf-viklyuchiti-rf-iz-ii-skladu.htm> (accessed 20 June 2022).
6. Puzyrev S.A. (2020) Tendentsii deyatelnosti FATF po protivodeystviyu ugrozam global'noy finansovoy sisteme [Trends in FATF activities to counter threats to the global financial system]. *Vestnik ekonomicheskoy bezopasnosti* [Bulletin of economic security], no. 3, pp. 302–309. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/tendentsii-deyatelnosti-fatf-po-protivodeystviyu-ugrozam-globalnoy-finansovoy-sisteme> (accessed 20 June 2022).
7. Ukraina prosyt FATF vyklyuchyty RF zi svoho skladu i vnesty yii u «chorni spysok» [Ukraine asks the FATF to exclude the Russian Federation from its membership and to include it in the «black list»]. *Ekonomichna pravda* [Economic truth]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/05/28/687556/> (accessed 20 June 2022).
8. Yur'eva A.D. (2019) Rol' i mesto Rossijskoy Federatsii v mezhdunarodnoy sisteme protivodeystviya otmyvaniyu nelegal'nykh dokhodov i finansirovaniyu terrorizma [The role and place of the Russian Federation in the international system of combating money laundering and the financing of terrorism]. *Finansovye issledovaniya* [Financial research], vol. 3 (64), pp. 46–50.
9. Kinstellar (2022) *Potentsiine vkluchennia Rosiiskoi Federatsii do Chornoho spysku FATF ta vyznannia Rosiiskoi Federatsii krainoiu-sponsorom teroryzmu Uriadom Spoluchenykh Shtativ Ameryky* [The potential inclusion of the Russian Federation in the FATF Blacklist and the recognition of the Russian Federation as a state sponsor of terrorism by the Government of the United States of America], vol. II. 8 p. Available at: https://www.kinstellar.com/upload/UA_FATF%20article_PART%20II.pdf (accessed 15 July 2022).
10. Chohan, Usman W. (2019) The FATF in the Global Financial Architecture: Challenges and Implications. CASS Working Papers on Economics & National Affairs, EC001UC, 2019. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3362167> (дата звернення: 20.06.2022).

11. FATF. *Membership Policy*. Available at: <http://www.fatf-gafi.org/about/membersandobservers/fatfmembershippolicy.html> (accessed 20 June 2022).
12. Kołek P. (2017) Financial Action Task Force (FATF) – koncert mocarstw finansowych? *Krakowskie Studia Międzynarodowe*, no. 4, pp. 131–147. Available at: <http://hdl.handle.net/11315/19690> (accessed 20 June 2022).
13. Nance M.T. (2018) The regime that FATF built: an introduction to the Financial Action Task Force. *Crime Law Soc Change*, no. 69, pp. 109–129. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10611-017-9747-6>.
14. Omar N., Zulaikha A. J., Roshayani A. (2014) Money Laundering – FATF Special Recommendation VIII: A Review of Evaluation Reports. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, no. 145, p. 211–225. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.06.029>.

Summary. In the conditions of the modern development of the international financial sector, the importance of the anti-money laundering and terrorist financing system is particularly important. This system is regulated using FATF standards. The study of the elements of this system should take into account the situation that is happening in the world, in particular, political and military.

The purpose of the article is to reveal the specifics of the FATF's activities in order to determine the possibilities of using this group's tools in the fight against Russia's military aggression against Ukraine.

Based on the study of literary sources, the peculiarities of FATF functioning are summarized according to such characteristics as the purpose; sphere of interests; term of existence; the organizational structure; forms of cooperation; decision-making procedures at plenary meetings; budget; methods and mechanisms used in the activity.

The article provides a retrospective analysis of the FATF's activities, provides an assessment of its expansion in thematic, subject, and geographical aspects. This made it possible to predict the effectiveness of the implementation of FATF tools in combating the financing of terrorism, taking into account the collective efforts of world political actors.

The trends of FATF activity were analyzed (identification of state jurisdictions with strategic deficiencies and a weak system; fight against terrorist financing; working out the issue of "virtual assets"). It has been established that all of them are aimed at combating the financing of terrorism.

Significant risks from Russia's financing of terrorism during the aggression against Ukraine were emphasized. This violates the requirements and principles of the FATF. In connection with the military aggression, Ukraine is currently trying and taking all possible actions to completely remove Russia from the FATF, as well as blacklisting it. The potential consequences (deterioration of the country's authority; complication of trade operations; reduction of funding for military operations) of the implementation of these procedures and obstacles to their implementation (significant time spent; possibility of blocking from Russia's position; insufficiently high level of effectiveness of the procedure) are identified.

Keywords: financing of terrorism, FATF, blacklist, country-sponsor of terrorism, military aggression.